

К.е.н. Прунцева Г.О.

ННЦ “Институт аграрной экономики”, Украина

Проблемні аспекти державної підтримки сільськогосподарського виробництва

Діяльність сільськогосподарських підприємств характеризується певною специфікою функціонування, зокрема сезонністю виробництва, наявністю часового інтервалу між понесенням витрат та отриманням кінцевих результатів, залежністю результатів діяльності від природнокліматичних умов, що зумовлює важливість державної підтримки галузі та субсидування виробництва. Згідно статистичних даних, чистий прибуток підприємств аграрної галузі в Україні за період з 2015 року зменшився на 31846,5 млн грн, а кількість прибуткових підприємств – на 2,2%. Серед основних проблем державної підтримки українських сільськогосподарських виробників можна виділити недостатній обсяг субсидування сільгоспвиробників, невчасне надходження бюджетних коштів та відсутність достатньої інформації щодо існуючих програм підтримки.

Сільськогосподарські підприємства країн ЄС також піддаються впливу негативних факторів, які здійснюють вплив на їх діяльність. Серед основних проблем сільськогосподарського виробництва у ЄС можна виокремити низький рівень доходів сільгоспвиробників, недостатній обсяг інвестицій у дослідження та розробки, старіння населення, відсутність доступу до капіталу та землі новим учасникам ринку [4]. Згідно звіту “Towards a common food policy for the European Union” IPES FOOD, країни ЄС потребують принципової зміни сільськогосподарської політики на фоні серйозних, взаємопов'язаних та системних проблем, з якими вони стикаються. Зокрема європейські країни щороку втрачають 970 млн тонн ґрунтів внаслідок ерозії та інших факторів, пестициди та добрива на основі азоту призводять до втрати біорізноманіття,

сільськогосподарське виробництво є джерелом викидів парникових газів у атмосферу, руйнівні хімічні речовини здійснюють негативний вплив на здоров'я людини через продукти харчування, харчові упаковки та забруднення водних джерел [3]. До того ж, фермери в ЄС мають жорсткі правові норми щодо умов виробництва та якості сільськогосподарської продукції, що призводить до великих витрат на дотримання стандартів. Таким чином, лібералізація світових сільськогосподарських ринків може негативно вплинути на конкурентоспроможність європейської сільгосппродукції.

В той же час, на думку деяких дослідників, сільськогосподарське виробництво не є більш ризиковим, ніж багато інших галузей, і тому цій галузі не потрібен великий обсяг державної підтримки. Відомий американський дослідник Кріс Едвард досліджував ефективність субсидування сільськогосподарського виробництва у США та встановив, що субсидування сільського господарства негативно впливає на економіку та діяльність сільгоспвиробників, оскільки субсидії відштовхують фермерів від інновацій, вжиття заходів щодо скорочення витрат, їх диверсифікації та інших заходів, необхідних для процвітання сільгоспвиробників у конкурентній економіці. Кріс Едвард пише, що заможні господарства стають ще заможнішими, а середні та малі занепадають. Субсидії більше приносять користь власникам земельних ділянок, ніж фермерам, оскільки в США діє ринок землі і більше половини (54%) сільськогосподарських земель здається в оренду. Дослідник також зазначив, що у більшості галузей економіки бізнес самостійно збалансовує ризики і підприємці впроваджують інновації для зменшення витрат. Державні програми ж притупляють ці ринкові механізми у сільському господарстві, завдаючи низку економічних шкод, включаючи перевиробництво, неефективне землекористування, вибір сільськогосподарських культур та недостатній контроль за витратами. Едвард підкреслює, що субсидування створює «моральну небезпеку» для фермерів і спонукає їх до прийняття тих рішень, які максимально збільшують їхні субсидії, а не ефективність діяльності [1].

И. Мітчелл та А. Бейкер вважають, що підтримка сільського господарства Європейським Союзом своїх країн-членів є перешкодою для розвитку сільського господарства в багатьох інших країнах світу. На думку дослідників, ефект підтримки сільського господарства країн-членів ЄС значною мірою є згубним, оскільки він збільшує виробництво в ЄС, знижує світові ціни на сільськогосподарські товари та ускладнює придбання сільгосппродукції імпортерами. И. Мітчелл та А. Бейкер зазначають, що у світі, який стикається з викликами соціально-економічної нестабільності, зміни клімату та міграцією, існують набагато кращі способи використання сотень мільярдів євро, які витрачаються на сільськогосподарські субсидії, стримують розвиток та прискорюють зміни клімату [2].

Таким чином, існуючі програми субсидування сільгоспвиробників мають бути детально проаналізовані та удосконалені з врахуванням нових ризиків та викликів, з якими стикається аграрна галузь. Програми субсидування мають бути спрямовані, в першу чергу, на підтримку діяльності малих та середніх підприємств з забезпеченням можливості їх розвитку, впровадження інноваційних технологій та дотримання міжнародних стандартів.

Література:

1. Edwards, Ch. (2018). Agricultures subsidies, available at: <https://www.downsizinggovernment.org/agriculture/subsidies> (access date November 20, 2019)
2. Mitchell, I., Baker, A. (2019) New Estimates of EU Agricultural Support: An “Un-Common” Agricultural Policy, available at: <https://www.cgdev.org/publication/new-estimates-eu-agricultural-support-un-common-agricultural-policy> (access date November 24, 2019)
3. Shutter, O., Jacobs, N., Clement, Ch., Ajena, F. (2019). Towards a common food policy for the European Union, available at: <https://www.agroecology->

europe.org/wp-content/uploads/2019/02/CFP_FullReport.pdf (access date November 27, 2019)

4. Modernising&simplifying the CAP. Economic challenges facing EU agriculture available at: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/eco_background_final_en.pdf (access date November 21, 2019)